

Μεθοδολογία έρευνας

1.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του επιπέδου .....

1.2 Επιμέρους στόχοι

Οι επιμέρους στόχοι της παρούσας μελέτης είναι :

(α) η διερεύνηση της .....

(β) η αξιολόγηση συγκεκριμένων παραγόντων που συμβάλλουν .....

(γ) η διερεύνηση του βαθμού επίδρασης .....

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ακόλουθα ερωτήματα αντιπροσωπεύουν το βασικό και επιμέρους στόχο της έρευνας: Οι παράγοντες φύλο, εκπαιδευτικό επίπεδο, ηλικία, θέση, τμήμα / έτη εργασίας, (δημογραφικά)

- Σε ποιο βαθμό .....
- Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των .....
- .....

1.4 Δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν ..... Η έρευνα διεξήχθη ..... το διάστημα.

Για το σκοπό αυτής της μελέτης διανεμήθηκαν ... ερωτηματολόγια από τα οποία επεστράφησαν συμπληρωμένα τα ... με ρυθμό απάντησης (response rate) ενώ .... ερωτηματολόγια δεν συμπεριλήφθηκαν στη στατιστική επεξεργασία διότι δεν ήταν επαρκώς συμπληρωμένα.

1.5 Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την συλλογή στοιχείων ήταν η συμπλήρωση ανώνυμου ερωτηματολογίου. Πρόκειται για μια μέθοδος αυτοαναφοράς η οποία θεωρείται ως η καταλληλότερη για την συλλογή δεδομένων που αφορούν απόψεις, στάσεις πεποιθήσεις και αξίες. Κατά την διανομή του προηγήθηκε προφορική και γραπτή ενημέρωση στους νοσηλευτές, σχετικά με τον σκοπό της έρευνας και τις λεπτομέρειες του μεταπτυχιακού προγράμματος για το οποίο διεξάγεται η έρευνα. Ζητήθηκε η εθελοντική συμπλήρωση και επιστροφή τους μετά από ένα χρονικό διάστημα ... ημερών. Η χρονική διάρκεια συμπλήρωσης ήταν .... δέκα λεπτά. Οι πληροφορίες που συλλέχτηκαν κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS, ενώ η καταγραφή των δεδομένων της έρευνας και η αναγωγή των αποτελεσμάτων τους σε πίνακες δημιουργήθηκαν ώστε να γίνει πιο κατανοητό και ευκρινές το αποτέλεσμα.

1.6 Ζητήματα δεοντολογίας

Κάθε ερωτηματολόγιο είχε ένα εισαγωγικό σημείωμα που διασαφηνίζει στους ερωτώμενους ότι θα τηρηθούν οι αρχές της εμπιστευτικότητας, της ανωνυμίας και του απόρρητου των προσωπικών τους δεδομένων σύμφωνα με τη δεοντολογία διεξαγωγής ερευνών. Προκειμένου να διεξαχθεί η έρευνα στο νοσοκομείο ζητήθηκε έγκριση από το επιστημονικό συμβούλιο του νοσοκομείου.

1.7 Περιγραφή ερευνητικών εργαλείων

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε αφού καθορίστηκαν οι πληροφορίες που πρέπει να συλλεχτούν με βάση την διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία. Στη συγκεκριμένη έρευνα υιοθετήθηκε το ερωτηματολόγιο ..... που αποτελεί το πλέον ευρέως αναγνωρισμένο ερωτηματολόγιο. Στην Ελλάδα έχει μεταφραστεί/εφαρμοστεί και έχει χρησιμοποιηθεί πολλές έρευνες .....

Για την αξιοπιστία και εγκυρότητα του ερωτηματολογίου δεν τίθενται ερωτηματικά διότι ένα εργαλείο μέτρησης είναι αξιόπιστο όταν σε

επαναλαμβανόμενες μετρήσεις σε ίδιο δείγμα και σε διαφορετικές στιγμές εμφανίζει σταθερά τα ίδια αποτελέσματα και στατιστικά εκτιμάται με τον συντελεστή συσχέτισης r . Είναι έγκυρο όταν οι πληροφορίες που θα εξαχθούν από τα δεδομένα είναι σχετικές με τους στόχους και τα ερωτήματα της έρευνας και έχουν χρησιμοποιηθεί επανειλημμένα με επιτυχία σε πληθυσμό για τον οποίο έχει σχεδιαστεί ερευνητικά.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τρεις ενότητες :

1. **Πρώτη ενότητα** : Περιλαμβάνει .... ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν γενικές πληροφορίες που σχετίζονται με τα ατομικά, δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά του νοσηλευτικού προσωπικού, το χρόνο εργασίας.
2. **Δεύτερη ενότητα** : Αποτελείται από .... ερωτήσεις για την διερεύνηση των εργασιακών συνθηκών και των παραγόντων που τυχόν συμβάλουν στην εκδήλωση .....
3. **Τρίτη ενότητα** : Για την μέτρηση της .....

➤ .

Οι απαντήσεις δίνονται από τους ερωτώμενους με βάση μιας επταβάθμιας κλίμακας Likert που εκτείνεται από το 0 «ποτέ» έως το 6 «κάθε μέρα». Η υψηλή βαθμολογία στις υποκλίμακες συναισθηματικής εξάντλησης και αποπροσωποποίησης αντικατοπτρίζουν τα υψηλότερα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης και αποτελεί ένδειξη υψηλού κινδύνου για την ανάπτυξη του συνδρόμου, εν αντιθέσει στην υποκλίμακα προσωπικής ολοκλήρωσης αποτελεί ένδειξη χαμηλού κινδύνου καθώς έχουν αντιστρόφως ανάλογη σχέση με την ΕΕ (Πίνακας 1).

1.8 Στατιστική επεξεργασία

Μετά τη συλλογή των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε έλεγχος για την πληρότητα τους και την ορθότητα των απαντήσεων. Ακολούθησε η δημιουργία βάσης δεδομένων στο στατιστικό λογισμικό SPSS18 προκειμένου να εισαχθούν οι κωδικοποιημένες πληροφορίες των ερωτηματολογίων. Κάθε γραμμή της βάσης δεδομένων αντιπροσωπεύει τις

απαντήσεις ενός ερωτώμενου, ενώ κάθε στήλη της αντιπροσωπεύει τις απαντήσεις των ερωτώμενων σε μια ερώτηση του ερωτηματολογίου.

Κάθε ερώτηση, ανάλογα με τη φύση της, είναι μια μεταβλητή που ανήκει σε ένα από τα παρακάτω είδη:

- **Κατηγορική**: γίνεται κατάταξη των ερωτώμενων σε σαφώς διακριτές κατηγορίες ως προς κάποιο χαρακτηριστικό (π.χ. φύλο, οικογενειακή κατάσταση κλπ.)
- **Ιεραρχική**: γίνεται κατάταξη των ερωτώμενων με βάση διατεταγμένες αριθμητικές τιμές (π.χ. κλίμακα επαγγελματικής εξουθένωσης).
- **Αριθμητική**: διαθέτει αριθμητικές τιμές που αντιστοιχούν σε μετρήσεις ποσοτικών μεγεθών (πχ. ηλικία, έτη εργασίας)

Ανάλογα με το είδος της μεταβλητής απαιτείται διαφορετική αντιμετώπιση όσον αφορά τη στατιστική ανάλυση και επεξεργασία.

Για τις **Κατηγορικές μεταβλητές** χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα εργαλεία ανάλυσης:

1. Διαγράμματα: Ραβδογράμματα, γραφήματα πίτας.
2. Περιγραφική στατιστική: Πίνακες συχνοτήτων – ποσοστών.

Για τις **Ιεραρχικές μεταβλητές** χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα εργαλεία ανάλυσης:

1. Διαγράμματα: Ραβδογράμματα μέσω όρων.
2. Περιγραφική στατιστική: Μέση τιμή, τυπική απόκλιση, μέγιστο, ελάχιστο.
3. Συσχέτιση: Συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson με τιμές από -1 (απόλυτη αρνητική συσχέτιση) έως +1 (απόλυτη θετική συσχέτιση).
4. Εξάρτηση: Πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια εξαρτημένη μεταβλητή εξαρτάται από ένα αριθμό ανεξάρτητων μεταβλητών (π.χ διερευνάται αν οι διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό περιβάλλον εξαρτώνται από τις τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης).
5. Επαγωγική στατιστική: Για την σύγκριση των μέσων όρων διαφορετικών ομάδων του δείγματος χρησιμοποιήθηκαν το μη παραμετρικό test Mann-Whitney (για σύγκριση 2 ομάδων) και το

μη παραμετρικό test Kruskal-Wallis (για σύγκριση 3 ή περισσότερων ομάδων).

Για τις **Αριθμητικές μεταβλητές** χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα εργαλεία ανάλυσης:

1. Περιγραφική στατιστική: Μέση τιμή, τυπική απόκλιση, ιστογράμματα, παλινδρόμηση.

Η αξιοπιστία των 3 υποκλιμάκων της επαγγελματικής εξουθένωσης διερευνήθηκε με το συντελεστή Cronbach's Alpha. Τιμές του συντελεστή $> 0,7$ επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία της κάθε υποκλίμακας.

Για όλους τους ελέγχους υποθέσεων χρησιμοποιήθηκε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$. Αυτό σημαίνει ότι στα στατιστικά τεστ Mann-Whitney και Kruskal-Wallis, όταν $p\text{-value}<0,05$ έχουμε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των διαφόρων εξεταζόμενων ομάδων του δείγματος. Επίσης, στην πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση, όταν κάποιος συντελεστής β έχει $p\text{-value}<0.05$ τότε είναι στατιστικά σημαντικός.

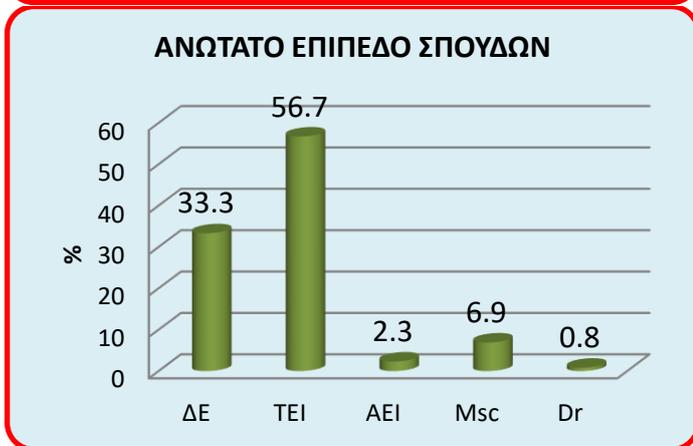
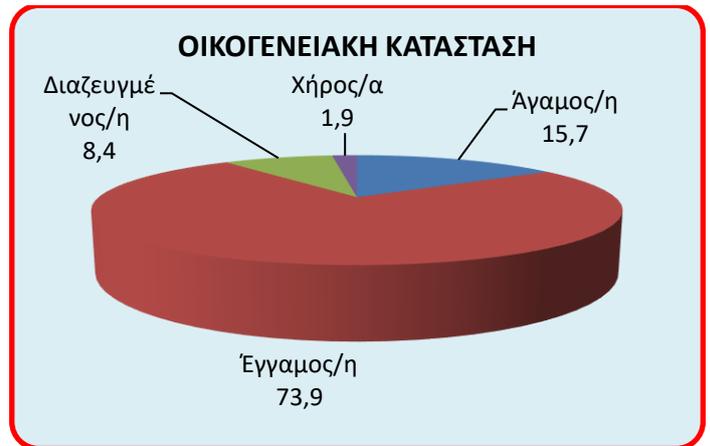
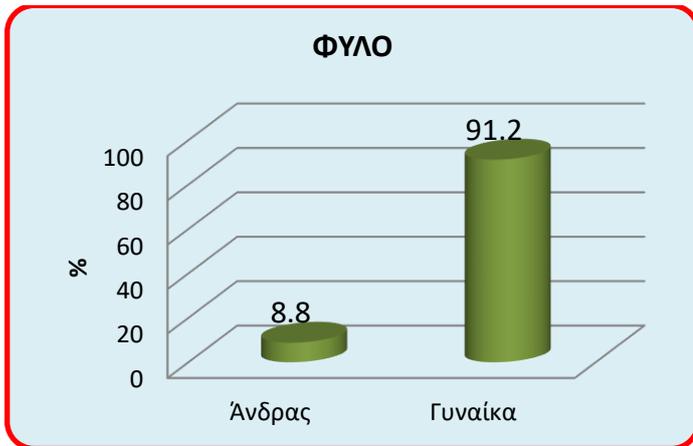
2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Πίνακας 2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (N=261)

	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (N)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΦΥΛΟ	<i>Ανδρας</i>	
	<i>Γυναίκα</i>	
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	<i>Άγαμος/η</i>	
	<i>Έγγαμος/η</i>	
	<i>Διαζευγμένος/η</i>	
	<i>Χήρος/α</i>	
ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	<i>ΔΕ</i>	
	<i>ΑΕΙ</i>	
	<i>Μεταπτυχιακό Διδακτορικό</i>	
ΘΕΣΗ ΠΟΥ ΚΑΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ		
ΗΛΙΚΙΑ	Μέση τιμή	Τ.Α.
	44,02	7,334
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	Μέση τιμή	Τ.Α.
	1,64	1,147
ΕΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	Μέση τιμή	Τ.Α.
	18,56	9,434

Το δείγμα αποτελείται σχεδόν στο σύνολό του από γυναίκες (.....%). Πάντως, υπάρχει και αντιπροσώπευση ανδρών σε ποσοστό ...%. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων είναι έγγαμοι (..) αλλά εντοπίζονται και αρκετοί άγαμοι (...%) και διαζευγμένοι (...%). Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι απόφοιτοι ΑΕΙ (....), με τους απόφοιτους Λυκείου να αποτελούν τη δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα (...). Επίσης, οι περισσότεροι εργαζόμενοι του δείγματος είναι ..... (...%) και .... (.....%).

Τέλος, η μέση ηλικία του δείγματος ανέρχεται σε .... έτη και τα έτη εργασίας ανέρχονται κατά μέσο όρο σε .....

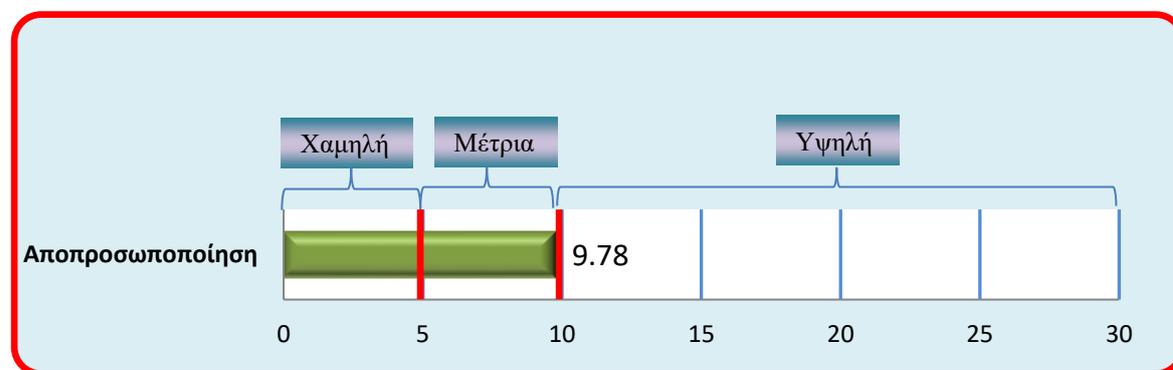
Διάγραμμα 2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (N=261)

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ
ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΗΣ (MBI-Maslach BurnoutInventory)**

Σε προηγούμενο τμήμα αναφέρθηκε ότι η επαγγελματική εξουθένωση μπορεί να μετρηθεί μέσω του ερωτηματολογίου MBI που διαθέτει 3 υποκλίμακες μελέτης. Στην πρώτη υποκλίμακα, της αποπροσωποποίησης, όσο μεγαλύτερο είναι το σκορ των ερωτώμενων, τόσο μεγαλύτερη είναι η αποπροσωποποίησή τους.

Πίνακας 2.2 Παράμετροι MBI - Αποπροσωποποίηση:

A/A ΕΡ.	MBI – Αποπροσωποποίηση	Ελάχιστο	Μέγιστο	Μ.Τ.	Τ.Α.
B5	Νιώθω ότι συμπεριφέρομαι απρόσωπα σε μερικούς ασθενείς για όσα τους συμβαίνουν.	0	6	1,85	1,685
B10	Νιώθω λιγότερο ευαίσθητος/η προς τους ανθρώπους από τότε που άρχισα αυτή τη δουλειά.	0	6	2,11	1,951
B11	Με προβληματίζει ότι σιγά-σιγά αυτή η δουλειά με κάνει συναισθηματικά πιο σκληρό/η.	0	6	2,35	2,015
B15	Στην ουσία δεν ενδιαφέρομαι τι συμβαίνει σε μερικούς ασθενείς μου	0	6	1,33	1,767
B22	Νομίζω ότι οι ασθενείς επιρρίπτουν σε μένα ευθύνες για μερικά από τα προβλήματά τους.	0	6	2,13	1,965
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΣΚΟΡ		0	27	9,78	6,995
Cronbach's Alpha			0,798		

Διάγραμμα 2.2 Αποπροσωποποίηση

Το μέσο συνολικό σκορ της υποκλίμακας είναι 9,78 και υποδεικνύει ότι η αποπροσωποποίηση των μελών του δείγματος είναι μέτρια (αγγίζοντας, όμως, τα όρια της υψηλής). Το μεγαλύτερο μεμονωμένο σκορ έχει ο προβληματισμός των ερωτημένων πως η δουλειά τους κάνει συναισθηματικά σκληρούς (2,35). Η αξιοπιστία ανήλθε σε ικανοποιητικά επίπεδα αφού Cronbach's Alpha = 0.798 > 0.7.

Πίνακας 2.3 Επίπεδα Αποπροσωποποίησης:

		ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (N)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Αποπροσωποποίηση	<i>Χαμηλή</i>	83	31,8
	<i>Μέτρια</i>	69	26,4
	<i>Υψηλή</i>	109	41,8

Χειριζόμενοι το σκορ της αποπροσωποποίησης ως κατηγορική μεταβλητή, διαπιστώνουμε ότι σε πολύ μεγάλο τμήμα του δείγματος, αυτή η διάσταση της επαγγελματικής εξουθένωσης είναι υψηλή (41,8%). Αντιθέτως, χαμηλή αποπροσωποποίηση παρουσιάζει μόνο το 31,8% του δείγματος.

Στη συνέχεια διερευνάται κατά πόσο τα διάφορα δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τα επίπεδα της συγκεκριμένης υποκλίμακας.

Πίνακας 2. 4. Συσχέτιση Αποπροσωποποίησης με Δημογραφικά χαρακτηριστικά

	<i>Αποπροσωποποίηση</i>
	R ¹
Ηλικία	0,033
Αριθμός παιδιών	0,053
Έτη εργασίας	-0,006

¹ Συντελεστής συσχέτισης Pearson

Με βάση το συντελεστή συσχέτισης Pearson διαπιστώνουμε ότι τα επίπεδα αποπροσωποποίησης δεν εξαρτώνται από την ηλικία ή τον αριθμό των παιδιών ή τα έτη εργασίας των συμμετεχόντων στο δείγμα.

Πίνακας 2.5 . Επίπεδο Αποπροσωποποίησης ανά δημογραφικό χαρακτηριστικό

	Αποπροσωποποίηση		Τυπική απόκλιση	Test	P-value
ΦΥΛΟ	<i>Άνδρας</i>	11,87	6,490	Mann-Whitney	0,095
	<i>Γυναίκα</i>	9,58	7,021		
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	<i>Άγαμος/η</i>	10,17	7,486	Kruskal-Wallis	0,486
	<i>Έγγαμος/η</i>	9,93	7,015		
	<i>Διαζευγμένος/η-Χήρος/α</i>	8,15	6,036		
ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	<i>ΔΕ</i>	9,82	7,409	Kruskal-Wallis	0,914
	<i>ΤΕΙ</i>	9,81	6,640		
	<i>ΑΕΙ-Μεταπτυχιακό-Διδακτορικό</i>	9,50	7,788		
ΘΕΣΗ ΠΟΥ ΚΑΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ	<i>Β.Νοσηλεύτη/α</i>	10,07	7,219	Kruskal-Wallis	0,483
	<i>Νοσηλεύτης/α</i>	9,88	6,940		
	<i>Αν.Προϊστάμενος-Προϊστάμενος-Τομεάρχης</i>	8,09	6,564		

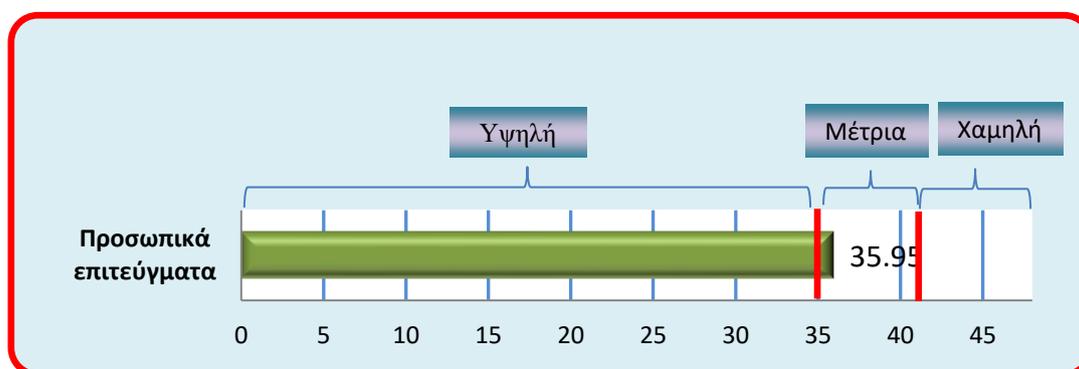
Ομοίως, φαίνεται ότι δεν υπάρχει κάποια άλλη κατηγορική δημογραφική μεταβλητή που να επηρεάζει τα επίπεδα αποπροσωποποίησης, αφού τα στατιστικά τεστ Mann-Whitney και Kruskal-Wallis δεν φανερώνουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Στην δεύτερη υποκλίμακα του ερωτηματολογίου επαγγελματικής εξουθένωσης, όσο μεγαλύτερο είναι το σκορ των ερωτώμενων, τόσο μεγαλύτερα είναι τα προσωπικά επιτεύγματά τους και τόσο χαμηλότερη είναι η επαγγελματική τους εξουθένωση.

Πίνακας 2.6. Παράμετροι MBI – Προσωπικά Επιτεύγματα:

A/A ΕΡ.	ΜΒΙ – Προσωπικά Επιτεύγματα	Ελάχιστο	Μέγιστο	Μ.Τ.	Τ.Α.
B4	Μπορώ εύκολα να καταλάβω πως νιώθουν οι ασθενείς μου για όσα τους συμβαίνουν.	1	6	4,78	1,211
B7	Κανονίζω πολύ αποτελεσματικά τα προβλήματα των ασθενών μου.	0	6	4,68	1,360

B9	Νιώθω ότι επηρεάζω θετικά τη ζωή των ασθενών μέσα από τη δουλειά μου.	0	6	4,63	1,371
B12	Νιώθω γεμάτος/η δύναμη και ενεργητικότητα.	0	6	3,90	1,650
B17	Μπορώ να δημιουργώ μια άνετη ατμόσφαιρα με τους ασθενείς μου.	0	6	4,52	1,498
B18	Στο τέλος της ημέρας, έχω καλή διάθεση που δούλεψα στενά με τους ασθενείς μου.	0	6	4,47	1,391
B19	Νιώθω ότι έχω καταφέρει πολλά αξιόλογα πράγματα σε αυτή τη δουλειά.	0	6	4,58	1,332
B21	Αντιμετωπίζω πολύ ήρεμα τα προβλήματα που προκύπτουν στη δουλειά.	0	6	4,40	1,426
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΣΚΟΡ		17	48	35,95	6,463
Cronbach's Alpha				0,708	

Γράφημα 2. 3. Προσωπικά επιτεύγματα

Το μέσο συνολικό σκορ της υποκλίμακας είναι 35,95 και υποδεικνύει ότι η εξουθένωση των μελών του δείγματος, με βάση τα προσωπικά επιτεύγματα, είναι μέτρια (αγγίζοντας, όμως και εδώ τα όρια της υψηλής). Το μικρότερο μεμονωμένο σκορ έχει η αίσθηση των εργαζομένων ότι νιώθουν γεμάτοι δύναμη και ενεργητικότητα (3,90). Η αξιοπιστία ανήλθε σε ικανοποιητικά επίπεδα αφού Cronbach's Alpha = 0.708 > 0.7.

Πίνακας 2.7. Επίπεδα Προσωπικών Επιτευγμάτων:

		ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (N)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Προσωπικά επιτεύγματα	<i>Χαμηλή</i>	48	18,4
	<i>Μέτρια</i>	105	40,2
	<i>Υψηλή</i>	108	41,4

Χειριζόμενοι το σκορ στα προσωπικά επιτεύγματα ως κατηγορική μεταβλητή, διαπιστώνουμε ότι σε πολύ μεγάλο τμήμα του δείγματος, αυτή η διάσταση της επαγγελματικής εξουθένωσης είναι υψηλή (41,4%). Αντιθέτως, χαμηλή εξουθένωση παρουσιάζει μόνο το 18,4% του δείγματος.

Στη συνέχεια διερευνάται κατά πόσο τα διάφορα δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τα επίπεδα της συγκεκριμένης υποκλίμακας.

Πίνακας 7.8 . Συσχέτιση Προσωπικών επιτευγμάτων με Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Προσωπικά Επιτεύγματα	
	R ¹
Ηλικία	0,140*
Αριθμός παιδιών	0,125*
Έτη εργασίας	0,146*

¹ Συντελεστής συσχέτισης Pearson

* Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,05

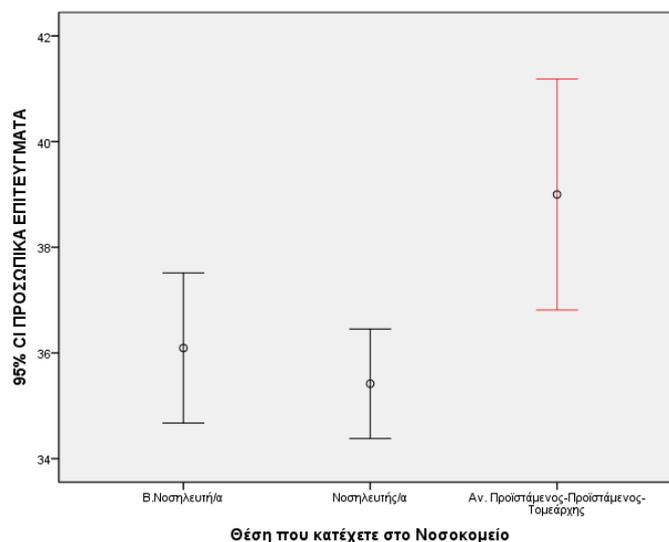
Με βάση το συντελεστή συσχέτισης Pearson, διαπιστώνουμε ότι τα επίπεδα των προσωπικών επιτευγμάτων σχετίζονται θετικά τόσο με την ηλικία και τον αριθμό των παιδιών, όσο και με τα έτη εργασίας των συμμετεχόντων στο δείγμα.

Πίνακας 2.9 : Επίπεδο Προσωπικών Επιτευγμάτων ανά δημογραφικό χαρακτηριστικό

		Προσωπικά Επιτεύγματα	Τυπική απόκλιση	Test	P-value
ΦΥΛΟ	<i>Ανδρας</i>	34,00	7,013	Mann-Whitney	0,183
	<i>Γυναίκα</i>	36,14	6,392		
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	<i>Άγαμος/η</i>	34,76	6,406	Kruskal-Wallis	0,264
	<i>Έγγαμος/η</i>	36,28	6,486		
	<i>Διαζευγμένος/η-Χήρος/α</i>	35,44	6,375		
ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	<i>ΔΕ</i>	36,39	6,786	Kruskal-Wallis	0,533
	<i>ΤΕΙ</i>	35,55	6,372		
	<i>ΑΕΙ-Μεταπτυχιακό-Διδακτορικό</i>	36,77	5,915		
ΘΕΣΗ ΠΟΥ ΚΑΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ	<i>Β.Νοσηλεύτ(η)ς</i>	36,09	6,584	Kruskal-Wallis	0,024*
	<i>Νοσηλεύτ(η)ς</i>	35,42	6,488		
	<i>Αν. Προϊστάμενος-Προϊστάμενος-Τομέαρχης</i>	39,00	5,054		

* Η διαφορά των μέσων είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 0,05

Επίσης, φαίνεται ότι και η θέση που κατέχουν οι εργαζόμενοι στο νοσοκομείο επηρεάζει τα επίπεδα της συγκεκριμένης υποκλίμακας. Η υψηλότερη θέση συνεπάγεται μεγαλύτερα προσωπικά επιτεύγματα και χαμηλότερη επαγγελματική εξουθένωση και η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική ($p=0.024$).

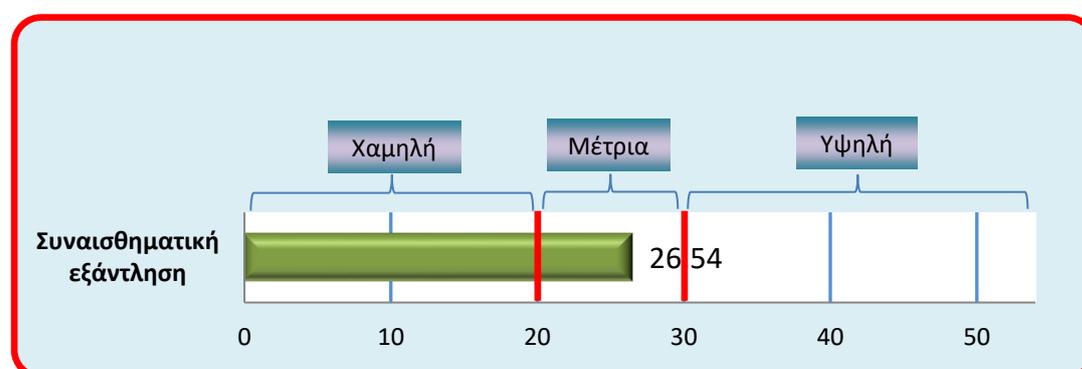

Οι υπόλοιπες κατηγορικές δημογραφικές μεταβλητές δεν επηρεάζουν τα επίπεδα των προσωπικών επιτευγμάτων.

Στην τρίτη υποκλίμακα του ερωτηματολογίου επαγγελματικής εξουθένωσης, όσο μεγαλύτερο είναι το σκορ των ερωτώμενων, τόσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική τους εξάντληση στον εργασιακό χώρο.

Πίνακας 2.10 Παράμετροι MBI – Συναισθηματική Εξάντληση:

A/A ΕΡ.	ΜΒΙ – Συναισθηματική Εξάντληση	Ελάχιστο	Μέγιστο	Μ.Τ.	Τ.Α.
B1	Νιώθω ψυχικά εξαντλημένος/η από τη δουλειά μου.	0	6	3,46	1,717
B2	Νιώθω άδειος σαν να μην έχει μείνει τίποτα μέσα μου την ώρα που σχολάζω από τη δουλειά.	0	6	2,79	1,930
B3	Νιώθω κουρασμένος/η όταν ξυπνάω το πρωί και έχω να αντιμετωπίσω ακόμη μία μέρα στη δουλειά.	0	6	3,20	1,778
B6	Μου είναι πολύ κουραστικό να δουλεύω με ανθρώπους όλη τη μέρα.	0	6	1,92	1,887
B8	Νιώθω εξουθενωμένος/η από τη δουλειά μου.	0	6	3,51	1,731
B13	Νιώθω απογοητευμένος/η από τη δουλειά μου.	0	6	2,67	1,990
B14	Πιστεύω ότι εργάζομαι πολύ σκληρά στη δουλειά μου.	0	6	4,46	1,497
B16	Μου δημιουργεί μεγάλη ένταση το να βρίσκομαι σε άμεση επαφή με άλλους ανθρώπους.	0	6	1,95	1,905
B20	Νιώθω ότι δεν αντέχω άλλο πια.	0	6	2,59	2,028
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΣΚΟΡ		0	54	26,54	12,018
Cronbach's Alpha			0,889		

Διάγραμμα 2.4. Συναισθηματική εξάντληση

Το μέσο συνολικό σκορ της υποκλίμακας είναι 26,54 και υποδεικνύει ότι η συναισθηματική εξάντληση των μελών του δείγματος είναι μέτρια. Το μεγαλύτερο μεμονωμένο σκορ έχει η πίστη των εργαζομένων ότι εργάζονται πολύ σκληρά στη δουλειά τους (4,46). Η αξιοπιστία ανήλθε σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα αφού Cronbach's Alpha = 0.889 > 0.7.

Πίνακας 2.11 . Επίπεδα Συναισθηματικής Εξάντλησης:

		ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (N)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Συναισθηματική εξάντληση	<i>Χαμηλή</i>	97	37,2
	<i>Μέτρια</i>	66	25,3
	<i>Υψηλή</i>	98	37,5

Χειριζόμενοι το σκορ της συναισθηματικής εξάντλησης ως κατηγορική μεταβλητή, διαπιστώνουμε ότι σε μεγάλο τμήμα του δείγματος, αυτή η διάσταση της επαγγελματικής εξουθένωσης είναι υψηλή (37,5%). Αντίστοιχο όμως ποσοστό (37,2%) των εργαζομένων παρουσιάζει χαμηλή εξουθένωση.

Στη συνέχεια διερευνάται κατά πόσο τα διάφορα δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τα επίπεδα της συγκεκριμένης υποκλίμακας.

Πίνακας 2.12 . Συσχέτιση Συναισθηματικής εξάντλησης με Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Συναισθηματική εξάντληση	
	R¹
Ηλικία	0,122*
Αριθμός παιδιών	0,037
Έτη εργασίας	0,134*

¹ Συντελεστής συσχέτισης Pearson

* Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,05

Με βάση το συντελεστή συσχέτισης Pearson, διαπιστώνουμε ότι τα επίπεδα της συναισθηματικής εξάντλησης σχετίζονται θετικά με την ηλικία και τα έτη εργασίας των συμμετεχόντων στο δείγμα.

Πίνακας 2.13. Επίπεδο Συναισθηματικής Εξάντλησης ανά δημογραφικό χαρακτηριστικό

		Συναισθηματικ ή Εξάντληση	Τυπική απόκλιση	Test	P-value
ΦΥΛΟ	<i>Άνδρας</i>	22,91	11,297	Mann-Whitney	0,129
	<i>Γυναίκα</i>	26,89	12,050		
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	<i>Άγαμος/η</i>	26,66	12,782	Kruska l- Wallis	0,775
	<i>Έγγαμος/η</i>	26,75	12,128		
	<i>Διαζευγμένος/η- Χήρος/α</i>	24,85	10,167		
ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	<i>ΔΕ</i>	26,18	11,950	Kruska l- Wallis	0,925
	<i>ΤΕΙ</i>	26,79	12,154		
	<i>ΑΕΙ- Μεταπτυχιακό- Διδακτορικό</i>	26,31	11,885		
ΘΕΣΗ ΠΟΥ ΚΑΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ	<i>Β.Νοσηλεύτη/α</i>	26,48	12,866	Kruska l- Wallis	0,825
	<i>Νοσηλεύτης/α</i>	26,76	11,308		
	<i>Αν.Προϊστάμενος -Προϊστάμενος- Τομέαρχης</i>	25,30	13,759		

Αντιθέτως, οι κατηγορικές δημογραφικές μεταβλητές δεν φαίνεται να επηρεάζουν τα επίπεδα συναισθηματικής εξάντλησης, αφού τα στατιστικά τεστ Mann-Whitney και Kruskal-Wallis δεν φανερώνουν στατιστικά σημαντικές διαφορές

Πίνακας 2.14. Συσχέτιση διαστάσεων επαγγελματικής εξουθένωσης

ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ	Αποπροσωποποίηση	Προσωπικά Επιτεύγματα	Συναισθηματική Εξάντληση
	R ¹	R ¹	R ¹
Αποπροσωποποίηση	1		
Προσωπικά Επιτεύγματα	-0,328**	1	
Συναισθηματική Εξάντληση	0,610**	-0,231**	1

¹ Συντελεστής συσχέτισης Pearson, ** Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,01

* Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,05

Τέλος, διερευνήθηκε η ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των 3 διαστάσεων της επαγγελματικής εξουθένωσης, χρησιμοποιώντας το συντελεστή Pearson. Φαίνεται ότι η αποπροσωποποίηση σχετίζεται θετικά με τη συναισθηματική εξάντληση (R=0.610), ενώ τα προσωπικά επιτεύγματα

σχετίζονται αρνητικά τόσο με την αποπροσωποποίηση ($R=-0.328$) όσο και με τη συναισθηματική εξάντληση ($R=-0.231$).

2.4 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να βαθμολογήσουν σε μια κλίμακα από 0 έως 100 (άριστα) ορισμένες διαστάσεις του εργασιακού και οικογενειακού περιβάλλοντός τους. Οι μέσες βαθμολογίες ακολουθούν στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.15. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των βαθμολογιών που αφορούν:

	N	M.T.	T.A.
Διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό σας περιβάλλον	261	85,33	13,651
Συνθήκες εργασίας	261	70,02	19,369
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική σας δραστηριότητα	261	70,17	26,112
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικονομική σας κατάσταση	261	76,31	22,099
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικογενειακή σας κατάσταση	261	73,96	22,923
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην προσωπική σας ζωή	261	73,33	22,876

Διάγραμμα 2.5. Μέσες τιμές των βαθμολογιών που αφορούν:

Παρατηρούμε ότι, όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας και τις διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό περιβάλλον, οι συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν ότι βρίσκονται σε σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο αφού έδωσαν βαθμολογία άνω του 70/100 (ιδίως στις διαπροσωπικές σχέσεις).

Επίσης, φαίνεται ότι η επίδραση της οικονομικής κρίσης στις διάφορες διαστάσεις της ζωής των ερωτώμενων είναι σημαντική αφού την βαθμολογούν με τουλάχιστον 70/100. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη επίδραση φαίνεται να υπάρχει στην οικονομική κατάσταση των μελών του δείγματος (76,31) και η μικρότερη στην επαγγελματική δραστηριότητα τους (70,17).

Προκειμένου να μελετήσουμε πιθανές σχέσεις των υπό μελέτη παραγόντων με τις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης, χρησιμοποιήσαμε το συντελεστή γραμμικής συσχέτισης Pearson και προέκυψε ο ακόλουθος πίνακας:

Πίνακας 2.16. Συσχέτιση παραγόντων ελέγχου με τις παραμέτρους MBI:

	Αποπροσωποποίηση	Προσωπικά Επιτεύγματα	Συναισθηματική Εξάντληση
	R ¹	R ¹	R ¹
Διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό σας περιβάλλον	-0,162**	0,091	-0,290**
Συνθήκες εργασίας	-0,061	0,050	-0,238**
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική σας δραστηριότητα	0,241**	-0,134*	0,165**
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικονομική σας κατάσταση	0,112	-0,088	0,176**
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικογενειακή σας κατάσταση	0,181**	-0,062	0,268**
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην προσωπική σας ζωή	0,235**	-0,123*	0,329**

¹ Συντελεστής συσχέτισης Pearson

** Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,01

* Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,05

Παρατηρούμε ότι υπάρχουν αρκετές στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις και κυρίως ανάμεσα στη συναισθηματική εξάντληση και τους υπό μελέτη παράγοντες. Συγκεκριμένα, η συναισθηματική εξάντληση σχετίζεται αρνητικά τόσο με την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων στο εργασιακό περιβάλλον (R=-0,290) όσο και με την ποιότητα των συνθηκών εργασίας (R=-0.238). Επίσης, σχετίζεται θετικά με όλες τις περιπτώσεις επίδρασης της οικονομικής κρίσης στους διάφορους τομείς της ζωής των ερωτώμενων.

Αντιστοίχως, η αποπροσωποποίηση σχετίζεται αρνητικά με την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων στο εργασιακό περιβάλλον (R=-0,162) και θετικά με τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική δραστηριότητα (R=0,241), στην οικογενειακή κατάσταση (R=0,181) και στην προσωπική ζωή (R=0,235).

Τέλος, τα προσωπικά επιτεύγματα σχετίζονται αρνητικά με την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική δραστηριότητα των ερωτωμένων ($R=-0.134$).

Πίνακας 2.17 . Εξάρτηση παραγόντων ελέγχου από τις παραμέτρους MBI

(χρήση Πολλαπλής Γραμμικής Παλινδρόμησης):

Εξαρτημένη Μεταβλητή	Παράμετροι Πολλαπλής Παλινδρόμησης	Αποπροσωποποίηση	Προσωπικά Επιτεύγματα	Συναισθηματική Εξάντληση
Διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό περιβάλλον	Συντελεστής β	0,065	0,067	-0,344
	p-value	0,667	0,614	0,000*
Συνθήκες εργασίας	Συντελεστής β	0,391	0,068	-0,513
	p-value	0,073	0,722	0,000*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική δραστηριότητα	Συντελεστής β	0,767	-0,247	0,055
	p-value	0,009*	0,340	0,738
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικονομική κατάσταση	Συντελεστής β	-0,025	-0,177	0,310
	p-value	0,920	0,426	0,031*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικογενειακή κατάσταση	Συντελεστής β	0,096	0,020	0,480
	p-value	0,709	0,930	0,001*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην προσωπική σας ζωή	Συντελεστής β	0,138	-0,146	0,560
	p-value	0,581	0,507	0,000*

* Η επιρροή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 0,05

Εφόσον βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης και στους παράγοντες ελέγχου προχωρήσαμε στη χρήση της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης για να διαπιστώσουμε αν ο κάθε υπό μελέτη παράγοντας εξαρτάται από τις τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης. Συγκεκριμένα, κάθε μοντέλο παλινδρόμησης που παρουσιάζεται στον ανωτέρω πίνακα έχει ως εξαρτημένη μεταβλητή έναν από τους υπό μελέτη παράγοντες και ως ανεξάρτητες μεταβλητές τις τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Παρατηρούμε ότι όσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική εξάντληση τόσο χειρότερες είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις (στατιστικά σημαντική επίδραση με $p=0.000$). Επίσης, όσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική εξάντληση τόσο χειρότερες εκλαμβάνονται οι συνθήκες εργασίας (στατιστικά σημαντική επίδραση με $p=0.000$).

Επιπλέον παρατηρούμε ότι όσο μεγαλύτερη είναι η αποπροσωποποίηση τόσο μεγαλώνει η επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική δραστηριότητα των ερωτωμένων (στατιστικά σημαντική επίδραση με $p=0.009$).

Τέλος, η μεγαλύτερη συναισθηματική εξάντληση φαίνεται να ενδυναμώνει, στατιστικά σημαντικά, και τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην οικονομική κατάσταση ($p=0.031$), στην οικογενειακή κατάσταση ($p=0.001$) και στην προσωπική ζωή ($p=0.000$).

Εναλλακτικά, για τον εντοπισμό των πιθανών επιρροών που μπορεί να έχουν οι διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης στους υπό μελέτη παράγοντες, χρησιμοποιήσαμε το μη παραμετρικό τεστ Kruskal-Wallis. Σε αυτή την περίπτωση, έχουμε κάθε φορά ως εξαρτημένη μεταβλητή ένα από τους υπό μελέτη παράγοντες και ως ανεξάρτητη, μια διάσταση της επαγγελματικής εξουθένωσης (στην κατηγορική της μορφή). Στον ακόλουθο πίνακα φαίνονται οι στατιστικά σημαντικές επιδράσεις που εντοπίστηκαν.

Πίνακας 7.18. Εξάρτηση παραγόντων ελέγχου από τις παραμέτρους MBI:

(χρήση μη παραμετρικού τεστ Kruskal-Wallis)

Παράγοντας ελέγχου	Επίπεδα Επαγγελματικής Εξουθένωσης	Αποπροσωποποίηση	Προσωπικά Επιτεύγματα	Συναισθηματική Εξάντληση
		M.T. παράγοντα	M.T. παράγοντα	M.T. παράγοντα
Διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό σας περιβάλλον	Χαμηλή	87,80	89,67	89,40
	Μέτρια	85,33	85,50	85,74
	Υψηλή	83,46	83,24	81,03
		p = 0,118	p = 0,005*	p = 0,000*
Συνθήκες εργασίας	Χαμηλή	72,16	71,63	75,92
	Μέτρια	69,13	71,81	67,18
	Υψηλή	68,96	67,57	66,10
		p = 0,421	p = 0,444	p = 0,002*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική σας δραστηριότητα	Χαμηλή	61,83	61,04	63,01
	Μέτρια	70,00	71,42	71,88
	Υψηλή	76,63	73,02	76,11
		p = 0,003*	p = 0,165	p = 0,003*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικονομική σας κατάσταση	Χαμηλή	72,51	75,94	70,09
	Μέτρια	76,23	74,20	80,44
	Υψηλή	79,26	78,53	79,68
		p = 0,192	p = 0,602	p = 0,004*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικογενειακή	Χαμηλή	69,30	70,46	66,54
	Μέτρια	72,90	74,51	75,29
	Υψηλή	78,17	74,97	80,41

Παράγοντας ελέγχου	Επίπεδα Επαγγελματικής Εξουθένωσης	Αποπροσωποποίηση	Προσωπικά Επιτεύγματα	Συναισθηματική Εξάντληση
		M.T. παράγοντα	M.T. παράγοντα	M.T. παράγοντα
ή σας κατάσταση		p = 0,087	p = 0,796	p = 0,000*
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στην προσωπική σας ζωή	Χαμηλή	67,23	67,92	64,58
	Μέτρια	71,88	73,10	73,86
	Υψηλή	78,86	75,97	81,64
		p = 0,004*	p = 0,668	p = 0,000*

* Η επιρροή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 0,05

Κατ' αρχήν, παρατηρούμε ότι όσο μικρότερα είναι τα προσωπικά επιτεύγματα και όσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική εξάντληση, τόσο χειρότερες είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις στο εργασιακό περιβάλλον. Επίσης, όσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική εξάντληση, τόσο χειρότερες είναι οι συνθήκες εργασίας.

Από την άλλη πλευρά, η υψηλή αποπροσωποποίηση και η υψηλή συναισθηματική εξάντληση ενισχύουν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική δραστηριότητα των ερωτώμενων. Παρόμοια, όσο μεγαλύτερη είναι η συναισθηματική εξάντληση τόσο μεγαλύτερη είναι η επίδραση της οικονομικής κρίσης στην οικονομική και στην οικογενειακή κατάσταση. Τέλος, τα υψηλότερα επίπεδα αποπροσωποποίησης και συναισθηματικής εξάντλησης ενισχύουν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην προσωπική ζωή των ερωτώμενων. Συνεπώς, επιβεβαιώθηκαν όλες οι στατιστικά σημαντικές επιρροές που εντοπίστηκαν με τη μέθοδο της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης και βρέθηκαν και ορισμένες επιπρόσθετες που εμπλουτίζουν τα συμπεράσματά μας.